

Hoofdstuk 40

Leren voor natuur

Jurgen Tack¹ - Monique Sys²

¹ Instituut voor Natuurbehoud - ² UA, Instituut voor Milieukunde

- ➔ Natuur- en milieu-educatie (NME) kent een inhoudelijke wijziging en wordt 'leren voor duurzaamheid'.
- ➔ Een betere afstemming van het NME-beleid op de doelgroepen van het milieubeleid dringt zich op.
- ➔ Er is dringend behoefte aan degelijk cijfermateriaal om dit beleid in Vlaanderen beter in kaart te kunnen brengen en beter te kunnen evalueren.
- ➔ Naast haar gebruikelijke rol als doorgeefluik van informatie over natuur en milieu, zou NME in de tweede plaats sneller moeten kunnen inspelen op maatschappelijke evoluties en veranderingen in het marktgebeuren die hun invloed hebben op duurzame ontwikkeling en natuurontwikkeling.

Als laatste in dit Natuurrapport wordt natuur- en milieu-educatie behandeld. Nadat het wetenschappelijk onderzoek is uitgevoerd, de resultaten ervan zijn geïmplementeerd in het beleid en het beleid is geëvalueerd, is het belangrijk deze resultaten ook te verspreiden naar verschillende doelgroepen van dit natuurrapport. En is het communicatiemiddel bij uitstek in de natuur- en milieusector niet natuur- en milieu-educatie?

Misschien had dit hoofdstuk eerst moeten worden behandeld in het Natuurrapport. Zonder natuur- en milieu-educatie zou ook het maatschappelijk draagvlak voor natuuronderzoek en natuurbeleid niet bestaan. En zonder dit natuuronderzoek en natuurbeleid zou er ook geen Natuurrapport bestaan.

Dit hoofdstuk is gebaseerd op de onderzoeksresultaten uit het ontwerprapport 'Ontwikkeling en implementatie van het NME-beleid in Vlaanderen: een doelgroepgerichte benadering'. Deze studie is uitgevoerd door het Instituut voor Milieukunde van de Universiteit Antwerpen [44].

1 Inleiding

Om het natuur- en milieubeleid naar behoren uit te voeren is er een maatschappelijk draagvlak nodig. Een beleid dat niet wordt gedragen door de bevolking is immers gedoemd om te mislukken. De overheid moet dus communiceren met de doelgroepen waarvoor ze het draagvlak wil uitbreiden. De communicatie-instrumenten kunnen worden opgedeeld in voorlichting, sensibilisatie en educatie. Educatie slaat op allerlei vormen van scholing en vorming, zowel binnen als buiten het onderwijs en is gericht op het overbrengen van informatie en de ontwikkeling van vaardigheden en attitudes die voor de beroepsmogelijkheden of de algemene ontwikkeling van de persoon in kwestie van belang zijn [149].

Dit hoofdstuk is vooral gericht op de historiek van NME en op de relatie met het doelgroepenbeleid. Hoewel er van NME-educatie wordt gesproken, moet deze term in een ruimer kader worden geïnterpreteerd. Het gaat over de overdracht van kennis, vaardigheden en attitudes (NARA 2001). In het kader van leren voor duurzaamheid wordt meer de nadruk gelegd op ontwikkeling van kennis, vaardigheden en attitudes - de verzamelterm is nu 'competenties' - en dit in overleg tussen aanbieders en ontvangers van de educatie. De inhoudelijke wijziging van natuur- en milieueducatie naar 'leren voor duurzaamheid' brengt zowel een verbreding - toevoeging van sociale en economische dimensies - als een verenging - een instrumentele visie op natuur -. NME moet de andere visies op natuur, zoals de invalshoek biodiversiteit, blijven beklemtonen [205].

Er is de laatste jaren duidelijk een evolutie aan de gang van het louter 'instrumentele leren' naar leerprocessen die onder het 'sociale leren' vallen. NME-initiatieven, die eenzijdig zijn gebaseerd op de klassieke, instrumentele benadering, voldoen niet aan de eisen van het huidige milieubeleid. Er is nood aan alternatieve concepten en organisatiestructuren die beter beantwoorden aan de benadering van NME als dialoog in een doelgroepenbeleid [175].

"De NME'er moet per situatie bewust keuzes maken tussen de klassieke benadering en de meer hedendaagse bena-

dering van NME: hoe zet ik educatie in, wat wil ik bereiken, voor welke strategie en welk leerproces kies ik, is de doelgroep 'competent' en welke rol neem ik als educator?" [393].

NME wordt niet alleen door de overheid ingezet om het milieubeleid te ondersteunen en het draagvlak ervoor te verbreden, ook tal van belangengroepen, niet-gouvernementele organisaties en bedrijven maken gebruik van natuur- en milieu-educatie. Elk van hen heeft hiervoor haar eigen redenen. Een overzicht van de doelgroepen en de intermediären met koepelorganisaties en verenigingen die momenteel betrokken zijn bij NME in Vlaanderen is terug te vinden op <http://www.nara.be/>, bijlage.

2 NME in een historische en internationale context

Oorspronkelijk werd in de jaren '50 en '60 gesproken over 'natuurbeschermingseducatie'. Zo werd in Vlaanderen in 1966 het 'Centrum voor Natuurbeschermingseducatie' opgericht, het huidige Centrum voor Natuur- en Milieueducatie. In het Engels hanteerde men de term 'conservation education'. Deze terminologie geeft duidelijk de oorsprong van NME aan, namelijk de natuurbehoudsbeweging. Met het woord 'bescherming' of 'conservation' wordt de doelstelling van de educatie aangegeven.

Rond 1970 raakte de term 'environmental education' internationaal ingeburgerd. Men stootte in het Nederlands op de term 'milieu-educatie', die naast de term 'natuur(beschermings)educatie' werd gebruikt. De verschillende termen werden in de regel gehanteerd door verschillende organisaties. Natuur(beschermings)educatie' wordt voornamelijk teruggevonden in publicaties van organisaties die uit de natuurbehoudsbeweging zijn ontstaan, terwijl de term 'milieu-educatie' eerder werd gebruikt door nieuwe organisaties die zijn ontstaan in de jaren '70 door het groeiende milieubewustzijn.

In de jaren '70 ontwikkelden er zich dus twee stromingen binnen NME: natuur(beschermings)educatie, ontstaan uit liefde voor natuur, ook wel de 'groene educatie' genoemd, en milieueducatie of 'grijze educatie', ontstaan uit angst voor milieuvervuiling. Eind jaren '70 kwamen de twee stromingen tot het inzicht dat de ene niet zonder de andere kon. Zo is de term 'natuur- en milieu-educatie' geboren. Deze wordt vrijwel exclusief gehanteerd in het Nederlandstalige taalgebied [290].

Door de creatie van de dubbelterm NME was nog geen eenvormigheid bereikt. De genoemde en aanverwante termen (bijvoorbeeld milieu-opvoeding en ecologische

vorming) werden door elkaar gebruikt. Zo werd bijvoorbeeld 'milieu-educatie' in Vlaanderen opgenomen in de eindtermen voor het basis- en het secundair onderwijs en werd de term gehanteerd door de milieu-administraties die specifiek voor milieuhygiëne zijn bevoegd (bijvoorbeeld OVAM en de VMM). Hiertegenover werd 'natuureducatie' geplaatst als sectormatige opdracht van de groene administratie, AMINAL - afdeling Natuur [290].

Met het rapport 'Our Common Future van de World Commission on Environment and Development' van de zogenaamde Brundtland-commissie kwam in 1987 het concept 'duurzame ontwikkeling' in de belangstelling te staan.

Agenda 21, die op de Conferentie van de Verenigde Naties over Milieu en Ontwikkeling (UNCED) in 1992 in Rio de Janeiro werd goedgekeurd - ook bekend als 'Earth Summit' of 'de Conferentie van Rio' -, is het eerste echte politieke project van duurzame ontwikkeling op wereldschaal dat door de internationale gemeenschap is goedgekeurd. Agenda 21 gaat in op de uitdagingen die de Brundtland-commissie vijf jaar eerder had geformuleerd. Het project bepaalt een reeks indringende acties die zowel op mondiaal als op lokaal niveau moeten worden ondernomen, opdat de ontwikkelingswijze van de mensheid geleidelijk aan duurzaam zou worden [140]. Agenda 21 schetst ook een kader voor een op duurzaamheid gericht milieubeleid tot ver in de 21ste eeuw. Door dit project is het concept duurzame ontwikkeling wereldwijd doorgebroken als fundament voor het milieubeleid van de onderkenende landen, waaronder België. Duurzame ontwikkeling van het milieu heeft vooral te maken met voorzorg, preventief handelen, voorkeur voor brongerichte bestrijding van milieu-aantastingen en het beginsel dat de vervuiler betaalt [76]. Ook educatie is een bijzonder aandachtspunt in Agenda 21. Het werd op de Rio+10-conferentie in Johannesburg in 2002 tot een van de prioritaire actiedomeinen voor een duurzame toekomst benoemd.

Internationaal begon men NME 'environmental education' steeds meer in te passen in het duurzaamheidsconcept. Ook in Vlaanderen maakte de term haar opgang en werd natuur- en milieubeleid gekaderd in een streven naar duurzame ontwikkeling. Hierbij wordt dan gezocht naar een evenwicht tussen het ecologische, het sociale en het economische en is de maatschappelijke context essentieel (NARA 2001). In deze context maakt de 'duurzame ontwikkelingseducatie' haar opgang. Pedagogogen stellen zich vragen bij deze ontwikkeling omdat duurzame ontwikkeling een enge visie op natuur hanteert, nl. natuur die in economische en sociale contexten kan worden geplaatst.

De Mina-raad onderstreept het belang van een pedagogische invalshoek:
"NME vertrekt essentieel vanuit een pedagogische inval-

hoek. Net zoals elke andere vorm van educatie, is deze gericht op het opvoeden tot zelfstandigheid (persoonswording). Mensen moeten in staat gesteld worden de nodige keuzen te kunnen maken om hun bestaan vorm te kunnen geven binnen de samenleving. De overtuiging, die als resultaat van dit opvoedingsproces gevormd wordt, moet geïntegreerd worden in kritiek, dit is het denken onder eigen verantwoordelijkheid. Dit laatste is des te belangrijker geworden in een steeds sneller evoluerende samenleving. NME die zich zou beperken tot het aanleren van concrete gedrageregels, dreigt zijn doel voorbij te schieten. Immers, als de kinderen volwassenen geworden zijn, is de kans reëel dat de aangeleerde gedragingen niet langer functioneel blijven. Met andere woorden, in NME wordt uitgegaan van de belangen van de lerenden, niet van een belangengroep of van de overheid. De belangrijkste taak van de overheid is bijgevolg het scheppen van de nodige maatschappelijke voorwaarden opdat de pedagogische opdracht van NME gerealiseerd kan worden" [231].

3 NME en het Vlaamse milieubeleid in een historisch perspectief

In vrijwel alle westerse landen is het milieubeleid in de jaren '70 een min of meer zelfstandig terrein van overheidszorg geworden. Toch besteedde de overheid ook al vóór die tijd aandacht aan de milieuproblematiek. Allereerst betrof dit de bescherming van de volksgezondheid, de hygiëne en de openbare veiligheid. De tweede reeks maatregelen die vóór 1970 zijn genomen, hebben betrekking op de bescherming van de natuurlijke omgeving. Mede onder invloed van de organisaties voor natuurbehoud zijn vooral aan het einde van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw in bijna alle westerse landen maatregelen genomen om de natuur te beschermen.

Doelgroepen van een NME-beleid

De overheid

NME is ook gericht op de overheid zelf. Met de overheid worden de departementen van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, de Vlaamse openbare Instellingen, de provincies en de gemeenten bedoeld. Voor de Vlaamse overheid gaat het over 35.000 ambtenaren [76]. Het is erg belangrijk dat de overheid het goede voorbeeld geeft. De doelgroepen zullen de overheid immers pas ernstig nemen, als ze dezelfde inspanningen levert die ze van de doelgroepen verlangt [149]. De overheid heeft, als administratie, veel mogelijkheden om milieuvriendelijk te handelen. Voorbeelden zijn een milieuvriendelijk aankoopbeleid, aangepaste typebestekken, het terugdringen van energie- en watergebruik in overheidsgebouwen, het rationeel gebruik van grondstoffen, recyclageprogramma's, kilometerreductieplannen, geen pesticiden gebruiken en het natuurgericht beheer van eigendommen en groeninfrastructuur [76]. Ook in de samenwerkingsovereenkomsten of milieuconvenanten tussen het Vlaams Gewest en de provincies en gemeenten wordt bij elk thema de voorbeeldfunctie van de overheid benadrukt.

Bedrijven en KMO's

In de bedrijven is het milieubewustzijn de laatste jaren toegenomen. De meerderheid van de bedrijven heeft een milieucoördinator en enige vorm van milieuzorg. De bedrijven zoeken naar een evenwicht tussen wat econo-

misch rendabel is, wat efficiënt en niet schadelijk voor het milieu is. Concrete programma's zoals het milieubeheer- en auditsysteem van de Europese Unie (EMAS) willen de bedrijven op vrijwillige basis aanmoedigen om een milieumanagement te voeren. Voorlopig zijn er slechts een 12-tal bedrijven met een EMAS-registratie. Daarnaast is er de internationaal erkende ISO 14001-normering waarvan meerdere bedrijven certificaathouder zijn. Ook via PRESTI, beheerd door OVAM, wordt aandacht geschonken aan het milieu. Het richt zich op het voorkomen en beperken van afval en emissies en op het beperken van de milieuschadelijkheid ervan. Door het belang van milieuzorg te benadrukken, probeert men het milieubewustzijn te bevorderen.

Burgers

De burger is de laatste jaren heel wat mondiger geworden, waardoor hij veel gemakkelijker opkomt voor zijn rechten en zich eventueel groepeerd met gelijkgezinden: het buurt(actie)-comité. Tevens wordt via allerlei kanalen meer inspraak gegeven en gevraagd aan de burger (openbaarheid van bestuur). Milieu ligt de bevolking aan het hart. Het milieubewustzijn is vaak wel aanwezig, maar het omzetten in milieugedrag is nog iets anders. Als men peilt naar het effectief gedrag beweert 80 % van de respondenten bezuinigingsmaatregelen toe te passen zoals het licht uitdoen en de kraan toedraaien. Wat consumptie betreft, liggen de cijfers heel wat lager. Slechts ongeveer 40 % van de ondervraagden neemt bijvoorbeeld een eigen boodschappentas mee naar de winkel [1].

De periode 1970-1972 wordt beschouwd als de startperiode van het milieubeleid in strikte zin. Enerzijds omdat toen op internationaal niveau het milieubewustzijn bij de bevolking begon te groeien en anderzijds omdat in die periode duidelijk werd dat inmenging van de overheid niet alleen wenselijk, maar ook noodzakelijk was [153]. Het milieubeleid dat daaruit is voortgevloeid, legde een redelijk eenzijdige nadruk op directe regulering. De achterliggende gedachte van het beleid was 'sturende overheid en gestuurde samenleving'. Door allerhande politieke, culturele en economische ontwikkelingen in de jaren '80 en '90 werd deze aanpak echter onhoudbaar. De klassieke sturing leverde te weinig resultaten op voor het milieubeleid. Het werd duidelijk dat er andere instrumenten nodig waren en dat de overheid haar doel niet kon bereiken zonder de samenwerking met andere organisaties en instellingen [149]. De overheid deed gedeeltelijk afstand van haar centrale en sturende rol en gaf andere actoren meer en meer ruimte om zelf initiatieven te nemen. Het belang van confrontatie en samenspraak tussen sectoren en doelgroepen voor de vooruitgang van het milieubeleid werd erkend. Een duidelijk voorbeeld hiervan is de samenstelling van de Milieu- en Natuurraad in Vlaanderen (1991) waarin milieu- en natuurverenigingen, de groene sectorraden, representatieve sociale en economische organisaties en niet-stemgerechtigde deskundigen zetelen. De deelname van doelgroepen en andere maatschappelijke actoren is essentieel om een beleid op maat mogelijk te maken. Overheden, maatschappelijke organisaties en privé-actoren hebben elkaar nodig om tot een oplossing te komen [149].

In het MBP-2 werd het hele deel III aan 'doelgroepen' gewijd. Tot dan werd in het Vlaamse milieubeleid weinig gewerkt met een doelgroepenbeleid. Het doelgroepenbeleid werd ingeschreven als beleidsconcept met voordelen: een grotere samenhang en meer betrokkenheid van die groepen in de samenleving die men beschouwde als partners bij het oplossen van milieuproblemen. In grote lijnen was het de ambitie van dit gewestelijk milieubeleidsplan om voor 9 (prioritaire) doelgroepen een concrete overlegagenda op te stellen. Dit zou worden gekaderd binnen Actie 122 van het MBP-2: "Een organisatiestructuur voor het doelgroepenbeleid uitbouwen". Deze ambitie bleek echter te hoog gegrepen en er werd teruggeplooid tot een stapsgewijze aanpak.

In opvolging van het regeerakkoord van de nieuwe Vlaamse regering werd het belang van doelgroepenbeleid uitdrukkelijk bevestigd door de beleidsnota 2000-2004 van de Vlaamse minister van Leefmilieu en Landbouw. Daarin wordt het 'dialogeren met en responsabiliseren van de doelgroepen' beschouwd als één van de 12 kritische succesfactoren voor het realiseren van de strategische doelstellingen van het milieubeleid. In opvolging van deze

beleidsnota heeft de minister een strategische project inzake doelgroepenbeleid gestart dat er inhoudelijk op gericht is om Actie 122 van het MBP-2 een extra duw in de rug te geven [148].

Het project Doelgroepenbeleid werd opgestart in september 2001. Het project kadert zowel in de Actie 122 van het MBP-2, als in het strategisch project doelgroepenbeleid van de Vlaamse minister van Leefmilieu en Landbouw. Als gevolg van de politieke prioriteit die de huidige Vlaamse regering gaf aan de doelgroepenbenadering in het milieubeleid, werd in 2001 een team aangeworven (4 procesbegeleiders en een coördinator) om dit relatief nieuwe concept verder gestalte te geven. De cel Natuur en milieueducatie en -informatie is een cel van de afdeling Algemeen milieu- en Natuurbeleid van AMINAL. Ook het departement Onderwijs, het departement Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, de onderwijsnetten, de VOI's, de provincies en de gemeenten zijn betrokken bij de werking van deze cel. Daarnaast kwam er in 2001 een stappenplan voor een pilootproject doelgroepenbeleid waaraan twee industriële sectoren (voeding en staal) hun medewerking verleenden en kwam een nota tot stand met krachtlijnen voor de verdere ontwikkeling van de doelgroepenbenadering in het milieubeleid.

De missie van het project doelgroepenbeleid luidt als volgt: "Via een optimale betrokkenheid van doelgroepen en andere maatschappelijke actoren bij de voorbereiding, de uitvoering en de evaluatie van het beleid streeft de Vlaamse milieuoverheid naar een maatschappelijk aanvaard, een kwalitatief hoogstaand en – als gevolg daarvan – een meer effectief milieubeleid."

Het project doelgroepenbeleid wil er dan ook naar streven om de betrokkenheid van de doelgroepen – waar ze reeds bestaat – te optimaliseren. Het project wil ook nieuwe mogelijkheden tot betrokkenheid scheppen door een stroomlijning van bestaande en eventueel de creatie van nieuwe procedures en structuren voor overleg [150].

Het doelgroepenbeleid wordt verder uitgelegd in het Ontwerp milieubeleidsplan 2003-2007 [149]. In het Ontwerp milieubeleidsplan is gekozen voor een strikte invulling van het begrip 'doelgroep'. Met de term worden die maatschappelijke actoren bedoeld die een significant aandeel hebben in het ontstaan van milieuproblemen (bijvoorbeeld economische sectoren en consumenten) en bijgevolg ook in de oplossing ervan. In het NME-veld wordt de term 'doelgroep' echter vaak breder ingevuld - in de oorspronkelijke betekenis van het woord -, als "al die groepen waarop het beleid gericht is". Het begrip wordt in dit hoofdstuk in die betekenis gebruikt. Actoren in de NME-sector worden in dit hoofdstuk beschouwd als degenen die bij NME betrokken zijn en aan NME doen.

De aanwezigheid van talrijke initiatieven, maar het ontbreken van coördinatie tussen deze initiatieven wordt erkend in het MBP-2. Initiatief 146 is opgestart om die te verhelpen. De doelstelling van initiatief 146 was het tot stand brengen en inhoudelijk versterken van een natuur- en milieu-educatief netwerk. In de beleidsperiode, 1997 - 2002, zijn heel wat initiatieven genomen om Initiatief 146 te implementeren: netwerkontwikkeling (Vlaams NME-netwerk), milieuzorg op school, NME en jeugd, NME en gezinnen/burgers, NME en landbouw, professionalisering en kwaliteitsbewaking. Van alle voorgestelde acties in Initiatief 146 is minstens een begin gemaakt en vaak heel wat meer. De implementatie is duidelijk geëvolueerd naar een benadering volgens een visie van doelgroepenbeleid en volgens het kader van duurzame ontwikkeling (cf. geregeld overleg met het team van doelgroepenbeleid). Sedert 1997 is de personeelsinzet voor de implementatie van Initiatief 146 aanzienlijk verhoogd door een beslissing van de minister van Leefmilieu en Landbouw: van een 5-tal VTE's in 1996 naar 22 VTE's in 2002.

4 NME en de beleidscyclus

NME is een sociaal beleidsinstrument dat kan worden ingezet in verschillende fasen van de beleidscyclus:

- **Beleidserkenning (agendavorming):**
In de fase van de beleidserkenning van een bepaald milieuthema of milieuprobleem is het belangrijk voeling te hebben met actoren en doelgroepen die een signaalfunctie kunnen vervullen voor het NME-beleid.
- **Beleidsvoorbereiding:**
Bij de ontwikkeling en de voorbereiding van de beleidsintenties en de beleidsdoelstellingen is kennis over vraag naar en aanbod van NME voor het milieu-beleid een belangrijk gegeven.
- **Beleidsuitvoering:**
NME kan worden ingezet om het maatschappelijk draagvlak voor de natuur en het milieu en het beleid terzake te vergroten en om de toepassing van concrete beleidsmaatregelen te vergemakkelijken of begeleiden.
- **Beleidsevaluatie (en terugkoppeling):**
Ook voor NME is het meten van de efficiëntie en de effectiviteit van NME-beleid noodzakelijk, zij het niet de gemakkelijkste opgave. In deze fase is de betrokkenheid en inbreng van de doelgroepen en intermediaire maatschappelijke organisaties belangrijk.

Deze korte situering geeft aan hoe belangrijk NME is voor het beleid.

5 Knelpunten

In de hoger aangehaalde studie van het Instituut voor Milieukunde (Universiteit Antwerpen) zijn 24 'bevoorrechte' getuigen uit 21 organisaties die bij NME zijn betrokken, gevraagd naar knelpunten in het huidige NME-beleid. De 'bevoorrechte' getuigen zijn geselecteerd met aandacht voor spreiding over de verschillende typen actoren enerzijds en hun ervaring inzake NME anderzijds.

Volgende knelpunten kwamen tot uiting:

- weinig overleg en weinig uitwisseling van informatie en ervaringen;
- over de instrumenten en de te volgen strategie moet kunnen worden gediscussieerd; ze moeten namelijk op voorhand vastliggen;
- verwarring over de terminologie;
- visies over doelstellingen van NME komen niet altijd overeen bij de overheid en de intermediairen;
- weinig betrokkenheid van bepaalde doelgroepen;
- uitgebreid aanbod voor bepaalde doelgroepen (onderwijs en het grote publiek); voor andere doelgroepen is er een grotere vraag dan aanbod;
- NME is een gesloten sector;
- weinig consensus; geen gemeenschappelijke probleemstelling;
- terugkoppeling gebeurt te weinig;
- deskundigheid is in onvoldoende mate aanwezig;
- doelgroepspecifieke informatie is onvoldoende aanwezig.

6 Beleidsaanbevelingen

De beleidsaanbevelingen worden opgesomd per onderdeel van de beleidsprocesketen [44]:

Beleidserkenning en agendavorming:

- Gelet op het belang van het vergroten van het maatschappelijk draagvlak voor natuur en milieu en het beleid terzake, en het belang om de sociale weerbaarheid van burgers te verbeteren, is het aangewezen NME meer via lokale debatten aan te brengen. Burgers voelen zich veel meer betrokken bij wat in hun onmiddellijke omgeving gebeurt en kunnen zo veel meer gesensibiliseerd worden voor natuur- en milieuthema's. Dergelijke aanpak is een toepassing van het principe 'think globally, act locally' en legt een belangrijke NME-verantwoordelijkheid bij de lokale besturen en organisaties. Volgens dit principe worden pogingen ondernomen in het milieubeleid (o.a. via de samenwerkingsovereenkomsten met de gemeenten, de provinciale NME-netwerking), maar deze kunnen nog worden versterkt en uitgebreid.

Beleidsvoorbereiding:

- De doelgroepen worden best vanaf het begin bij de beleidsontwikkeling betrokken. Hun mening kennen en daar rekening mee houden is een belangrijk uitgangspunt voor het natuur- en milieubeleid in het algemeen en voor het NME-beleid in het bijzonder. Hiervoor moet men overleg opstarten met de doelgroepen.
- Een peiling naar de behoeften van de doelgroepen moet antwoorden geven op volgende vragen: wat willen doelgroepen, hoe kan NME het best worden ingeschakeld in het geheel van de instrumentenmix, op welke manier kan dat best gebeuren, welke intermediairen kunnen worden ingeschakeld. Er wordt aanbevolen om eerst elke doelgroep in kaart te brengen: wie zijn het, wie zijn de betrokken intermediairen, hoe kunnen deze doelgroepen het best worden bereikt, enz. Daarna kan een gespreksbasis worden gecreëerd voor overleg met de overheid (en andere actoren) om vervolgens aangepaste NME-activiteiten te ontwikkelen.
- De ontwikkeling van een NME-beleid kan dus de activiteiten in de sector aansturen. Bijzondere aandacht moet uitgaan naar de langetermijnperspectieven, het doelgroepenbereik en doelgroepenbetrokkenheid, de integratie in alle beleidsdomeinen, de kerntaken van de overheid en de netwerksturing in een vernieuwend bestuurlijk bestel. Het is aangewezen om bij de beleidsbepaling een 'NME-reflex' te creëren in alle beleidsdomeinen door NME systematisch in overweging te nemen bij de beleidsbepaling.

Beleidsuitvoering:

- In deze beleidsfase is de positionering van NME in het geheel van de instrumentenmix op alle bestuurlijke niveaus van cruciaal belang voor de realisatie van het natuur- en milieubeleid enerzijds en van milieu geïntegreerd in andere beleidsdomeinen anderzijds. Dit vergt een doordachte inzet van NME als sociaal beleidsinstrument.
- De overheid moet eraan werken om NME langduriger en consequenter qua doelgroepenbereik te maken. NME kent per definitie een procesmatig verloop en kan perfect worden ingepast in het proces van levenslang leren.

- De overheid moet voorzien in voldoende personeel en middelen om de belangrijkste taakstellingen inzake NME volwaardig te kunnen uitvoeren. Inzet van mensen en middelen moet in verhouding staan met de opgelegde taken.
- Vermits NME ook een meer 'autonome' functie heeft en het maatschappelijk draagvlak versterkt, zouden NME-projecten moeten worden gestimuleerd en vergemakkelijkt. De overheid kan steunmaatregelen voor maatschappelijk relevante NME-projecten en/of terzake stimuli geven aan organisaties en centra die NME-doelstellingen willen realiseren.

Beleidsevaluatie en terugkoppeling:

- Er is nood aan onderzoek naar de efficiëntie van NME, en aan de ontwikkeling van NME-beleidsindicatoren.
- Er moet meer terugkoppeling zijn naar de doelgroepen. Terugkoppeling is erg belangrijk om de doelgroepen te informeren en hen te blijven motiveren voor natuur en milieu. Zo kan een draagvlak voor NME worden gecreëerd. Een actieve terugkoppeling is wenselijk (doelgroepen zelf benaderen, niet wachten op hun vraag).
- NME-projecten zouden meer moeten worden geëvalueerd. Van bij de start van een NME-project zou een budget moeten worden voorzien voor projectevaluatie.

Lectoren

- Lieve Gossye - Instituut voor Natuurbehoud
 Martine Lejeune - AMINAL, afdeling Natuur
 Eddy Loosveldt - AMINAL, afdeling Algemeen Milieu- en Natuurbeleid
 Paul Stryckers – Centrum voor Natuureducatie
 Barbara Tieleman - Vlaamse Milieumaatschappij, MIRA
 Stella Van Hofstraeten - Natuurpunt

